

Ártéri kaszalórt

KESZNYÉTEI TÁJVÉDELMI KÖRZET

• Védetté nyilvánítás: 1990 • terület: 6083,8 ha

A Kesznyétei Tájvédelmi Körzetet 1990-ben nyilvánította védetté az 5/1990. (VI. 18.) KÖM-rendelet 4070,4 ha területen. Jelenleg a tájvédelmi körzet a Tisza, a Takta, a Sajó és a tiszalúci Holt-Tisza által közrefogott, „öblözet” 6083,8 ha kiterjedésű részét foglalja magába. A táj folyamatosan változó arculatára az itt egymásba torkoló folyók vízjárása, az óskortól formálódó ártéri gazdálkodás, a középkortól kezdődő erdőirtások, a legeltető-kaszáló állattartó tevékenység, valamint a 19-20. századi vízrendezési munkálatok és azok következményei hatottak.

A kelet felől „érkező” Tisza eredendően a „dobi sziget” és a „lúci magaspart” között „vándorolt”, s a helyét keresve, mintegy „nekiütközött” az Észak-alföldi-hordalékjelző – a Szerencsi-dombság felől fokozatosan alacsonyodó Harangod – peremének. Innen nagy ívben

Egerláp

Inérháti övátonyok

dél felé kanyarodott, Kesznyétennél magába fogadva a Sajó vizét. A vízellátási munkák következtében a régi és az új Tisza-meder gátja összekapcsolódott, s az ezáltal létrejött „*Karikátöltés*” teljesen elzárta területünket az említett folyókból származó vízutánpótlástól. Sőt, a belvizek elvezetésére – egy ősi folyómeder vonalában – megépült az *Inérháti-főcsatorna*, több mellécsatornával (Kerek-tói-, Majorzugi-csatorna). A főcsatorna sajátorkolati részén egy szivattyútelep biztosítja „a vízügyi szempontból nem kívánatosnak minősített vizek” folyóba emelését.

Eredendően a Taktaköz délnyugat elvégződése a Tiszadob felől szeszélyesen kanyargó Tisza Takta-torkolatánál volt. Jelenleg a vízrendezési munkálatok következtében holtággá változott Tisza-szakaszon túlra, a Tiszába ömlő Sajónál jelöli ki a tájféldrajz a Taktaköz kistáj határát (Kesznyétenről a régi Tisza-mederben folyik a Sajó).

A NÖVÉNYVILÁG

A terület átmeneti jellege illetve a Középhegység relatív közelsége miatt a terület flórája és vegetációja fajokban gazdag. Számítások szerint a terület 90%-a eredendően hullámter volt, csak a Takta (a vízrendezések előtti Tisza) jobb partja – ahol Kesznyéten község települt – ármentes magaspart. Döntő változást tehát a 19. század végi Tisza-szabályozások időszaka hozott.

A Tisza-szabályozás Andrász-emlékműje Tiszadobon

Mocsári aggófi

Delelő szürkemaráhák és bivalyok

Gyakran kerül szem elé a bacsó

sonlóan, ennek a lárvajaja a tápnövénye szárában fejlődik, az imágók pedig nem éjszaka, hanem meleg, napos időszakban a növény közelében figyelhetők meg. A mocsarak lóromos szegélyében sok helyen előfordul a *nagy tüzlepke*. A faj Nyugat-Európa több országában veszélyeztetett, a Kárpát-medencében azonban még jelentős nagyságú állományai élnek. A tájvédelmi körzet mocsarai a térség legjelentősebb állományainak adnak otthont.

A mélyebb fekvésű, üde részekben kialakult kaszalóréteket nem legeltették, hanem a téli takarmánybiztosítása érdekében kaszálták. A virágokban gazdag kaszalók a tápnövények mellett gazdag nektárforrást nyújtanak számos rovarfaj számára. Jellegetes „lepkeaszpektusok” figyelhetők meg: a tavaszvégi–kora nyári időszakban a *boglárvák* „birtokolják” a réteket, a nyári időszakban a *tarkalepkék* veszik át a hatalmat, míg nyár végén a *szemeslepkék* a kaszaló. A réteken a rovarok mellett sok védett madárfaj is költőhelyre talál: ilyen pl. a *haris*, amelynél a költőpárok száma évről évre változhat, az aktuális év csapadék-viszonyaitól függően.

Ártéri erdő

Nyári-lúd-család

A vízzel feltöltött morotvák világa igazi vadvilágot rejt. A morotvákban olyan ritkaságok költének, mint a *cigányréce* vagy a *nyári lúd*, a nádasokban a *verőörmég*, a *nagykócsag*, a tavi-rózsás morotvákban pedig *szörkőtelepek* jöttek létre.

A morotvák és a folyók mentén kiterjedt puhafaligetek fűzén mindenhol előfordul a *kis szinártszöplek*, a keményfaligetek szegélyzónájában pedig néhány helyen megfigyelhető a *díszes tarkalepkének* egy-egy példánya, vagy kis kolóniája. A nagyobb kolóniák egykor a Sajó-mentén tenyésztek. Az idős tölgyesekben költ a *fekete gólya*, augusztustól pedig sokszor nagyobb létszámban gyűlnek össze a morotvatavak szegélyzónájában, vagy a kubikgödörök környékén.

Nyári tőzike

A barna szénnalepké üde gyepeken, legelőkön egyaránt előfordul

raiban és az áradások hatására kialakult övzátonyokban kialakult ún. vizeslőhelyek jelentik, de fontos szerepet játszanak a ligeterdők is.

Sajnos napjainkra a még a II. katonai felmérés térkép alapján is nagy kiterjedésben ábrázolt keményfás ligeterdők (pl. a „*Hosszúerdő*”, „*Zátony*”, „*Száz*”) szinte teljesen eltűntek, illetve a megmaradt erdőterületeken is nem nyarások, akácok találhatók. A legeltetett és kaszált gyepek jó részét felszántották, a régi folyómedreken is egyre kisebb a nyílt vízfelület. Ráadásul az autózó utatörési folyamat erősödik a környező intenzív szántóművelés tápanyagbemosódása következtében. Az elmúlt évtizedek számos időjárási miatt kiszáradó morotvák pedig további veszélyt jelentenek az élővilágra.

Fűzlápok rejtélyekbörain költ a kiskócsag

Sárga nőszirm

Ezért is vált szükségessé, hogy a terület természetvédelmi kezelője (a később vagyonkezelői jogokat szerző) Bükki Nemzeti Park Igazgatóság hosszú távú, stratégiai tervet dolgozzon ki a Kesznyétei Tájvédelmi Körzet vizes élőhelyeinek vízutánpótlásával kapcsolatban.

A Tiszatáj Környezet- és Természetvédelmi Közalapítvány a tulajdonában/vagyonkezelésében lévő Szamárhát-tanyán agrár-környezetvédelmi mintagazdaságot üzemeltet, ahol a régi magyar háziállatfajtták tartása, valamint az ártéri gyepek természetvédelmi szempontú hasznosításának lehetőségei tanulmányozhatók. De nemcsak az agrárkörnyezetgazdálkodás kérdéseit iránt érdeklődő gazdákat várják az itt dolgozó szakemberek, hanem a turistákat is.

A mintagazdaság mellett egy látogatóközpont és a tájvédelmi körzet természeti értékeit bemutató tanösvény – száz méter hosszú, mocsáron átívelő pallóssor és egy 15 méter magas megfigyelőtorny – áll a mocsárterékek, holt-ágak, ligeterdők és bokorfűzesek világa iránt érdeklődők rendelkezésére.

Madármegfigyelő-torony a tájvédelmi körzetben

A Dél-borsodi tájegység területén húzódó, mintegy 480 km hosszú, burkolatlan középvezettségű szabadvezeték-szakasz madárvédelmi szempontból széves vezetékének és oszlopeleminek burkolását, átalakítását, cseréjét a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság a *Környezet és Energia Operatív Program* keretében végzi el, megszüntetve ezáltal az áramütések okozta madárpusztulást. A madárvédelmi célú beavatkozással érintett 30 vonal 51 település közigazgatási területén összesen 5218 db villanyoszlopot érint.

Kesznyéten Landscape Protection Area

Nature conservation area contains a plain diversified by oxbow lakes and abandoned river beds enclosed by the Tisza, Takta and Sajó Rivers and the Holt-Tisza at Tiszalúc. Currently marshes can be found in long-shaped hollows of former riverbeds of Tisza and Takta Rivers, in a total extension of 2000 hectares. Constant water supply came to its end owing to river regulation works in the middle of the 19th century.

The present setting of the vegetation was affected by rivers, curving for thousands of years in the area, deforestations and grazing-mowing animal keeping in the Middle Ages and river regulation works of the 19th-20th centuries. The most typical habitats are seaweed communities covering marshes, shore reeds and willow mires – willows shrubs bordering them. These habitats were majority formed in former riverbed remains. Loess plain grasslands can be found only sporadically on the top of point bars. Meadow soils, getting steppe characteristics, provide habitat for protected dunai pink (*Dianthus collinus*) and solitary dematis (*Clematis integrifolia*). Softwood groves have remained in the edge of certain marshes and floodplain of rivers. Hardwood groves of high river floodplains are mostly transformed habitats, they are almost completely replaced with plough-lands and tree plantations of strange species. We can see planted oaks with similar association to original gallery forests in the shore of clay holes, in the foreground of dams built in the last century . Numerous species requiring protection along the Tisza River has a significant stand in the nature conservation area, for example water caltrop (*Trapa natans*), floating watermoss (*Salvinia natans*), Debrecen horseradish (*Armoracia macrocarpa*), summer snowflake (*Leucocjum aestivum*), great spearwort (*Ranunculus lingua*) and mum *Chrysanthemum serotinum*. It is important to mention yellow floating heart (*Nymphaoides peltata*), white waterlily (*Nymphaeae alba*), water soldier (*Stratiotes aloides*) and greater bladderwort (*Utricularia vulgaris*) of seaweed vegetation of backwaters and oxbow lakes (e.g. Kerek Lake, Göbze Lake, Himes Lake, Embers).

Sudds of oxbow lakes and their willow edge hide northern water hemlock (*Cicuta virosa*), marsh fern (*Thelypteris palustris*), spinulose woodfern (*Dryopteris carthiusana*) and cypress-like sedge (*Carex pseudocyperus*). The area has a plenty of floodplain marsh- and hayfield meadows owing to its fortunate hydrographical status. Flora of these habitats is quite rich, which is a result of constant mowing. Brown sedge (*Carex disticha*), marsh gentian (*Gentiana pneumonanthe*), a marsh lax-flowered orchid (*Orchis laxiflora* subsp. *elegans*), mouse garlic (*Allium angulosum*), meadow saffron (*Calchicum autumnale*), fen ragwort (*Senecio paludosus*), hedge hyssop (*Gratiola officinalis*) and marsh pea (*Lathyrus palustris*) also live here. We cannot find real salines in the protected area, but the salinizing meadow beside Tisza-dyke, at Kocsordos, gives habitat to mass of hog's fennel (*Peucedanum officinale*), Michaelmas Daisy (*Aster sedifolius*), blue iris (*Iris spuria*) and Roman wormwood (*Artemisia pontica*). Tisza mayfly (*Palingenia longicauda*), belonging to Ephemeroidea of Articulata, covers the water of Tisza in several hundred thousands quantity in the second part of June. It was named after the scenery it provides. The river looks like a white flower covered field during swarming, due to the countless insects swimming on the water surface or flying above it. Representatives of

Nedves rétek, lápok lakója a nagy tüzlepke

A Horgoló-tanya környéke tavasi áradások

Orchideás rét

BÜKKI NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG

Cím: 3304 Eger, Sánc u. 6. • Levelezési cím: 3301 Eger, Pf. 116
Telefon: 36/411-581 • E-mail: titkarsag@bnpi.hu

www.bnpi.hu

BNPI Dél-borsodi természetvédelmi tájegység
e-mail: dbte@bnpi.hu

Szerkesztette: **Baráz Csaba**

A szöveget írták és a fényképeket készítették:
Baráz Csaba, Bodnár Mihály, Ilonczai Zoltán, dr. Kiss Gábor, Schmotzer András, Sulyok József, Zakány Albert

Térképet készítette: **Katona Zoltán – A&Z 1.1 Térképműhely**

A fordítást készítette: **Kangúr Márk**

Lektorálta: **Dr. Dávid Lóránt**

Nyomdai munkák: **Garamond Kft., Eger**

Grafika, tördelés: **Molnár Zoltán, Dányi József**

Kiadja: **Bükki Nemzeti Park Igazgatóság**

Felelős kiadó: **Dr. Horváth Ákos**

ISBN 978-963-9817-53-1

Eger, 2014

A kiadvány a „Madarakra széves 20 kv-os vezeték-szakaszok madárbarát szigetelése a Dél-Borsodi tájegységben” című KEOP-3.1.2/2F/09-11-2013-0010 projekt keretében készült el.

Magyarország Kormánya
Európai Unió
Európai Regionális és Fejlesztési Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

1 : 100 000

1329/9

A KESZNYÉTEI TÁJVÉDELMI KÖRZET TÉRKÉPE

1 : 100 000

BÜKKI NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG

Animal stand of indigenous species (Hungarian gray cattle, racka, Hungarian buffalo, mangalica) can be seen in Szamárhát Farm near Kesznyéten.

Visitor centre of the nature conservation area is located next to the farm, where visitors can obtain information on natural values and actual sights. We created a presentation route that departs from the centre and arrives back there, adjusting organically to the building.